Socialförsäkringsutskottets betänkande 1983/84:19

om föräldraförsäkringen (prop. 1983/84:100)

Propositionen

FEMTE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1983/84:100 bilaga 7 (socialdepartementet) under litt. C punkt C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen (s. 44–46) föreslagit riksdagen att till Bidrag till föräldraförsäkringen för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 755 000 000 kr.

Motioner

I motion 1983/84:536 av Gunnar Björk i Gävle (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om vidgad rätt till föräldrapenning.

I motion 1983/84:622 av Kenth Skårvik (fp) hemställs att riksdagen beslutar om ändring i försäkringsreglerna som innebär att föräldrar till handikappat barn får rätt till sjukledighet för att hjälpa sitt barn även efter 12 års ålder.

I motion 1983/84:919 (motivering i 1983/84:918) av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändring av föräldraförsäkringens regler i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1983/84:1103 (motivering i 1983/84:1101) av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förändringar i föräldraförsäkringen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1983/84:1193 av Karin Israelsson (c) och Gunhild Bolander (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att motionens krav om att utsträcka rätten till föräldrapenning för vård av sjukt och handikappat barn snarast tillgodoses.

I motion 1983/84:1194 av Kjell Johansson (fp) och Ingemar Eliasson (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag rörande föräldrapenning för vård av sjukt barn i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1983/84:1359 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

2. att riksdagen hemställer att regeringen – i avvaktan på förslag om genomgripande reform av socialförsäkringssystemet – till riksdagen lägger fram förslag som innebär

c) att tiden för föräldrapenning skall kunna utsträckas när barn föds med svåra handikapp eller vid för tidig födelse som gör att modern måste stanna med barnet på sjukhus under onormal tid,

d) att reglerna för ersättning för vård av sjukt barn ändras så att ersättning i vissa fall kan utgå även sedan barnet fyllt 12 år samt även i vissa fall kan utgå mer än 60 dagar per år.

I motion 1983/84:1573 av Karin Ahrland (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om föräldrapenningen i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1983/84:1596 av Bengt Lindqvist (s) hemställs att riksdagen uttalar sig för att en översyn görs av lagen om allmän försäkring i syfte att föräldrar till handikappat barn får möjlighet att uppbära föräldrapenning vid sjukdom hos barnet till dess barnet fyllt 16 år samt att ersättning även kan utgå när föräldrarna följer med barnet till läkare eller annan specialist.

I motion 1983/84:1597 av Bengt Lindqvist (s) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om att en översyn görs av lagen om allmän försäkring i syfte att den tid under vilken föräldrapenning kan utgå utökas med det antal dagar då barnet i samband med födelsen på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning ligger kvar på sjukhus och modern besöker sjukhuset för att delta i vården av barnet.

I motion 1983/84:1602 av Grete Lundblad m. fl. (s) hemställs att riksdagen bör uttala att förälder, som för ett och samma försäkringsfall med föräldrapenning mister lön mer än tio dagar inom föräldraförsäkringens ram, bör erhålla föräldrapenning för hela den tid barnet varit i behov av vård på grund av sjukdom.

I motion 1983/84:1604 av Elvy Nilsson (s) och Margot Wallström (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om översyn av reglerna för deltidsarbetandes ersättning vid vård av sjukt barn i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1983/84:2110 (motivering i 1983/84:2109) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att bygga ut vårdnadsersättningen inom föräldraförsäkringen med 6 ytterligare månader samt höja garantinivån till 40 kr./dag i enlighet med det anförda, samt att till *Bidrag till föräldraförsäkringen* anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 600 milj. kr. förhöjt förslagsanslag av 1 355 000 000 kr.,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om fortsatt utbyggnad av vårdnadsersättningen,

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag innebärande att föräldraförsäkringens åldersregler omprövas vad gäller förståndshandikappade barn samt ungdomar med sjukdomar vilka kräver extraordinära åtgärder i enlighet med det anförda.

I motion 1983/84:2217 av Ivar Virgin (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder, som ökar valfrihet på det sätt motionen föreslår, t. ex. genom en sjukpenningreform i syfte att tillerkänna kvinnan sjukpenning för "tillfällig vård av barn" under mannens repetitionstjänstgöring.

I motion 1983/84:2232 av Sven Munke (m) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen hos regeringen begär förslag beträffande ändrad föräldrapenningberäkning för deltidsarbetande med koncentrerad halvtid. (Motion 1983/84:2232 i övrigt behandlas i betänkande SfU 1983/84:24.)

I motion 1983/84:2447 (motivering i 1983/84:2445) av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att garantibeloppet inom föräldraförsäkringen per den 1 juli i år skall höjas från 37 till 55 kr. per ersättningsdag.

Utskottet

Inledning

Föräldraförsäkringen omfattar rätt till föräldrapenning i samband med barns födelse, särskild föräldrapenning och föräldrapenning för tillfällig vård av barn.

Försäkringen kompletteras av en rätt för föräldrarna till ledighet från anställningen under tid då föräldrapenning utgår. Dessutom finns en fristående rätt för föräldrarna att vara helt lediga så länge de vårdar barn som är yngre än ett och ett halvt år. De har också möjlighet att förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid fram till dess barnet fyller åtta år eller avslutar sitt första skolår.

Föräldrapenning i samband med barns födelse utgår under högst 180 dagar sammanlagt för föräldrarna. Föräldrapenningen får disponeras längst till 270:e dagen efter barnets födelse, men tiden kan förlängas i den mån sjukdom hos barnet eller föräldrarna hindrat dem att vårda barnet. Ersättningen utgår med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning, dock lägst med 37 kr. per dag (garantinivån). Om föräldrarna gemensamt har barnet i sin vård har fadern rätt till föräldrapenning över garantinivån endast om modern är eller borde varit försäkrad för en sjukpenning över den nivån eller om hon av särskilda skäl inte har möjlighet att själv vårda barnet.

Även *särskild föräldrapenning* utgår under sammanlagt 180 dagar för varje barn till dess barnet fyller åtta år eller till dess barnet avslutat sitt första skolår. Om båda föräldrarna har vårdnaden om barnet har var och en rätt till hälften av tiden för särskild föräldrapenning. Föräldern kan dock avstå denna rätt till den andra föräldern genom att göra en skriftlig anmälan härom till försäkringskassan.

Under 90 dagar utgår särskild föräldrapenning enligt samma inkomstbortfallsprincip som föräldrapenning vid barns födelse. Under återstående 90

dagar utgår den särskilda föräldrapenningen med garantibeloppet 37 kr./dag. Den särskilda föräldrapenningen kan tas ut som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning. Föräldrapenningen får utnyttjas även när förälder deltar i föräldrautbildning eller vid besök i förskoleverksamhet.

Föräldrapenning för tillfällig vård av barn utgår med belopp motsvarande förälderns sjukpenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller dess ordinarie vårdare och vid besök i samhällets barnhälsovård. Ersättning kan utgå under 60 dagar per barn och år för föräldrarna sammanlagt till dess barnet fyllt tolv år. Förälder har motsvarande rätt till ledighet från sitt arbete. Fadern har dessutom en särskild rätt till föräldrapenning och ledighet under tio dagar vid barns födelse.

Föräldraförsäkringsutredningen, som tidigare avlämnat betänkandet (SOU 1982:36) Enklare föräldraförsäkring, har numera avgivit sitt slutbetänkande (SOU 1983:30) Utbyggd havandeskapspenning m. m. Betänkandena har varit föremål för remissbehandling.

Departementschefen har i budgetpropositionen förutskickat att han har för avsikt att lägga fram en proposition i dessa frågor under våren 1984.

Av budgetpropositionen framgår vidare att departementschefen, på riksdagens begäran, tillsatt en familjeekonomisk beredningsgrupp. Beredningsgruppen som började sitt arbete under våren 1983 skall väga samman de förslag som olika kommittéer har lagt fram inom familjepolitikens område.

Garantinivån

Garantinivån infördes tillsammans med föräldraförsäkringen år 1974 och bestämdes då till 25 kr. per dag. Beloppet har därefter höjts till 32 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1978 och till 37 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1980. Antalet ersatta dagar med föräldrapenning vid barns födelse och särskild föräldrapenning enligt garantinivån uppgick under år 1982 till ca 8,7 miljoner.

Två motioner tar upp frågan om en höjning av garantinivån. I motion 2110 av Thorbjörn Fälldin m. fl. begärs i yrkande 1, såvitt nu är i fråga, att riksdagen beslutar om en höjning av garantinivån till 40 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1985. Ulf Adelsohn m. fl. begär i motion 2447 yrkande 1 att riksdagen beslutar att höja garantinivån till 55 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1984. Motionärerna anför att om ingen uppräkning görs kommer garantibeloppet vid 1984 års slut att ha urholkats med ca 40 % av sitt värde, vilket skulle innebära att allt fler småbarnsfamiljer kan få svårigheter att själva ta hand om sina barn under deras första levnadsår.

Socialministern har nyligen offentliggjort vissa förslag från den familjeekonomiska beredningsgruppen om konkreta åtgärder till förmån för barnfamiljerna. Ett av dessa förslag innebär en höjning av garantinivån inom föräldraförsäkringen till 48 kr. Förslagen i övrigt ligger i huvudsak inom

socialutskottets ämnesområde. Beredningsgruppen har samtidigt redovisat olika möjliga finansieringsalternativ.

Enligt utskottets mening bör en höjning av garantinivån inom föräldraförsäkringen vägas in som en eventuell del i ett kommande förslag om ett familjepolitiskt stöd. Med hänsyn härtill anser sig utskottet inte nu böra förorda något av motionsförslagen. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionerna 2110 yrkande 1 i nu behandlad del och 2447 yrkande 1.

Utbyggnad av föräldraförsäkringen

I två motioner tas frågan upp om en förlängd tid i vissa fall för föräldrapenning i samband med barns födelse. Lars Werner m. fl. begär i motion 1359, yrkande 2 c förslag från regeringen om att tiden för föräldrapenning skall kunna utsträckas när barn föds för tidigt eller med svåra handikapp som medför att modern måste stanna med barnet på sjukhus under onormal tid. Bengt Lindqvist pekar i motion 1597 på att ett redan från födelsen handikappat barn ofta får stanna kvar på sjukhuset under längre tid än modern. Han framhåller att det är viktigt att modern under denna tid håller nära kontakt med barnet genom täta besök och genom att hon deltar i vårdarbetet samt att ekonomiska skäl inte får hindra detta. I motionen begärs därför en översyn av lagen om allmän försäkring i syfte att utöka tiden för föräldrapenning med det antal dagar då barnet i samband med födelsen på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning ligger kvar på sjukhus och modern deltar i vården av barnet.

Vid föregående riksmöte behandlade utskottet en motion med likartat syfte som de nu aktuella (se SfU 1982/83:16). Utskottet, som var införstått med de problem som kunde uppstå ur ersättningssynpunkt, var emellertid inte berett att förorda någon utbyggnad av föräldraförsäkringen. Enligt utskottets mening torde problemen till största delen kunna lösas inom ramen för gällande regler om föräldrapenning för tillfällig vård av barn och utskottet förutsatte att riksförsäkringsverket, såsom tillsynsmyndighet, skulle verka för en enhetlig tillämpning härvidlag. Med hänsyn härtill ansåg utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen inte var påkallad. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla denna inställning i frågan och avstyrker följaktligen bifall till motionerna 1359 yrkande 2 c och 1597.

Föräldraförsäkringen har sedan den infördes år 1974 fortlöpande byggts ut. Ursprungligen gällde inom försäkringen att ersättning i princip utgick med belopp motsvarande förälderns sjukpenning. Efter förslag av dåvarande trepartiregeringen (prop. 1976/77:117) infördes fr. o. m. 1978 den särskilda föräldrapenningen med en ersättningstid om tre månader, varvid ersättning under två månader skulle utgå enligt inkomstbortfallsprincipen och under resterande månad med belopp motsvarande garantinivån. Två år senare genomfördes folkpartiregeringens förslag (prop. 1978/79:168) om att samtli-

ga tre månader skulle ersättas enligt inkomstbortfallsprincipen. På förslag av den dåvarande trepartiregeringen (prop. 1979/80:76) utökades fr. o. m. den 1 juli 1980 rätten till särskild föräldrapenning med 90 dagar med en enhetlig ersättning motsvarande garantinivån.

I motion 2110 av Thorbjörn Fälldin m. fl. begärs i yrkande 1 att riksdagen beslutar om en utbyggnad av föräldraförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1985 med sex månader med en enhetlig ersättning motsvarande garantinivån. Enligt motionärerna behövs en utbyggnad av vårdnadsersättningen för att öka grundtryggheten och ge föräldrar ekonomisk möjlighet att tillbringa mer tid med barnen. Ersättningen skall utgå till småbarnsföräldrar som väljer att på hel- eller deltid vårda egna barn i hemmet och betraktas som inkomst som beskattas och grundar rätt till ATP. I en fortsatt etappvis utbyggnad anser motionärerna att vårdnadsersättning bör utgå till dess barnet fyller tre år och de begär i yrkande 2 ett tillkännagivande från riksdagen i enlighet härmed.

Utskottet behandlade i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1982/83:16 en motion med samma syfte som den förevarande. Utskottet uttalade därvid att utskottets principiella ståndpunkt är att ersättningen inom föräldraförsäkringen bör utgå enligt inkomstbortfallsprincipen. Enligt utskottets mening medför en enhetlig ersättningsnivå motsvarande garantibeloppet att förvärvsarbetande småbarnsföräldrar i praktiken fråntas valfriheten att utnyttja föräldraförsäkringen eftersom en ersättning för inkomstbortfallet under hela ledighetstiden är en förutsättning för att kunna ta ut föräldraledigheten. Detta gäller inte minst den stora gruppen ensamstående föräldrar. Utskottet avstyrkte på grund härav och med hänsyn till den avsevärda kostnadsökning som motionsförslaget skulle föranleda bifall till motionen.

Enligt utskottets mening bör riksdagen vidhålla denna ståndpunkt och utskottet avstyrker således bifall till motion 2110 yrkande 1 i nu behandlad del och yrkande 2.

Uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrarna

Såsom inledningsvis nämnts utgår särskild föräldrapenning under sammanlagt 180 dagar för varje barn till dess barnet fyller åtta år eller till dess barnet avslutat sitt första skolår. Om båda föräldrarna har vårdnaden om barnet har var och en rätt till hälften av tiden för särskild föräldrapenning. Föräldern kan dock avstå denna rätt till den andra föräldern genom att göra en skriftlig anmälan härom till försäkringskassan.

Lars Werner m. fl. anför i motion 919 att föräldraledigheten måste utnyttjas av båda föräldrarna och att samhället måste driva på utvecklingen för att göra fäderna lika delaktiga i skötsel och uppfostran av barn. De begär därför förslag från regeringen innebärande att föräldraförsäkringens regler ändras så att en av de tre månader resp. förälder disponerar inte kan överlåtas på den andre föräldern.

Föräldraförsäkringsutredningen har i sitt förenämnda betänkande Enklare föräldraförsäkring övervägt olika alternativ i fråga om uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrarna. Utredningen har därvid avstått från att föreslå en obligatorisk uppdelning av ersättningstiden. Skälen härför var att en obligatorisk uppdelning dels skulle medföra krångligare administration och svårigheter ur informationssynpunkt, dels skulle begränsa de enskilda föräldrarnas möjligheter att själva fördela föräldraledigheten på sätt som i deras situation är mest ändamålsenligt. Utredningen ansåg att en positiv utveckling när det gäller fädernas uttag av föräldrapenning ändå skulle kunna uppnås genom riktade informationsinsatser inom olika samhällsområden.

Utskottet är medvetet om de fördelar ur jämställdhetssynpunkt som en obligatorisk uppdelning av ersättningstiden skulle medföra. Mot bakgrund av föräldraförsäkringsutredningens överväganden anser sig utskottet emellertid inte berett att förorda en sådan ändring som föreslagits i motion 919. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Föräldrapenning för tillfällig vård av barn

Föräldrapenning för tillfällig vård av barn utgår vid sjukdom eller smitta hos barnet eller dess ordinarie vårdare och vid besök i samhällets barnhälsovård om föräldern måste avstå från förvärvsarbete. Denna föräldrapenning utgår för barn som inte fyllt tolv år under högst 60 dagar per barn och år för föräldrarna sammanlagt.

Ett flertal motioner tar upp frågan om möjligheten att utsträcka rätten till föräldrapenning för vård av sjukt barn till att avse även barn över tolv års ålder i vissa fall. Gunnar Björk i Gävle och Gunnel Jonäng framför i motion 536 att föräldrapenning borde utgå även för barn upp till 16 år i de fall barnen remitteras till sjukhus för att genomgå undersökningar och av den anledningen kvarblir på sjukhus under en tid. Motionärerna anser att en sådan förändring kan finansieras med en minskning av det totala antalet dagar från 60 till 40 per barn och år. De begär ett tillkännagivande i enlighet med det anförda. Kenth Skårvik begär i motion 622 att riksdagen beslutar om en ändring av reglerna för föräldrapenning för tillfällig vård av barn i syfte att ge föräldrar till handikappat barn rätt till ersättning även efter det att barnet fyllt tolv år. Även motionärerna i motion 1193 av Karin Israelsson och Gunhild Bolander anser att rätten till föräldrapenning för vård av sjukt barn borde avse även barn över tolv års ålder när det är motiverat utifrån deras handikapp. Motionärerna menar att handikappade barn kan ha svårt att klara sig själva även vid kortare tider av sjukdom. Vid sådana kortare perioder är, framhåller motionärerna, möjligheterna till ekonomiskt stöd begränsade eftersom vårdbidrag utgår först vid sjukperioder över sex månader. Motionärerna begär därför att motionens krav om utsträckt rätt till föräldrapenning snarast tillgodoses. Kjell Johansson och Ingemar Eliasson framför i motion 1194 att åldersgränsen tolv år för föräldrapenning för vård

av sjukt barn bör slopas när det gäller utvecklingsstörda barn. Rätten till ersättning bör bestämmas genom läkarutlåtande i varje enskilt fall. Motionärerna begär förslag från regeringen i enlighet med det anförda. I motion 1359 av Lars Werner m. fl. begärs i yrkande 2 d förslag från regeringen om att föräldrapenning för tillfällig vård av barn skall kunna utgå såväl efter tolv års ålder som längre tid än 60 dagar i de fall det är fråga om barn med utvecklingsstörning och vissa kroniska sjukdomstillstånd. Karin Ahrland framhåller i motion 1573 att åldersgränsen tolv år för föräldrapenning för tillfällig vård av barn inte borde vara avgörande när det gäller handikappade barn. Hon begär därför att åldersgränsen ses över i syfte att ge möjlighet till ersättning även efter tolv års ålder när det är skäligt. Rätten till ersättning bör enligt motionären bestämmas genom läkarutlåtande i varje enskilt fall. I motion 1596 av Bengt Lindqvist begärs översyn av lagen om allmän försäkring i syfte att ge föräldrar till handikappat barn möjlighet att uppbära föräldrapenning till dess barnet fyllt 16 år vid sjukdom hos barnet och när föräldrarna följer med barnet till läkare eller annan specialist. Slutligen begärs i motion 2110 av Thorbjörn Fälldin m. fl. i yrkande 3 förslag från regeringen som innebär att föräldrapenning för tillfällig vård av barn kan utgå även efter tolv års ålder när det gäller förståndshandikappade barn och barn med sjukdomar som kräver extraordinära åtgärder.

Föräldraförsäkringsutredningen har i sitt förenämnda betänkande Enklare föräldraförsäkring diskuterat frågan om höjd åldersgräns för vissa barn inom den tillfälliga föräldrapenningen. Utredningen har härvid pekat på vissa svårigheter när det gäller att avgränsa rätten till ersättning. Mot bakgrund av redovisade svårigheter och till att en samlad översyn av de frågor som gäller vård av anhörig i hemmet skulle göras av anhörigvårdskommittén har utredningen inte ansett sig beredd att föreslå någon ändring av åldersgränsen. Anhörigvårdskommittén, som numera har slutfört sitt arbete, har dock inte lämnat något förslag i denna fråga.

Enligt utskottets mening bör frågan om ersättning till föräldrar för vård av sjukt barn över tolv års ålder i de fall barnen har ett särskilt behov av vård och tillsyn i samband med sjukdom bli föremål för fortsatta överväganden i syfte att finna en möjlig lösning. Vad utskottet således anfört med anledning av motionerna 536, 622, 1193, 1194, 1359 yrkande 2 d, 1573, 1596 och 2110 yrkande 3 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Föräldrapenning för tillfällig vård av barn utgår även till fader som för biträde i hemmet eller för vård av barn avstår från förvärvsarbete under högst tio dagar i samband med barns födelse.

I motion 1103 av Jan-Erik Wikström m. fl. anförs att det är viktigt att pappan redan från början får ta del i skötseln av barnet och följa dess utveckling. Motionärerna begär därför i yrkande 1, såvitt nu är i fråga, att pappans rätt till ledighet i samband med förlossningen utökas när det finns ekonomiskt utrymme härför.

Utskottet anser sig i nuvarande samhällsekonomiska läge inte kunna tillstyrka en utvidgning av antalet dagar för föräldrapenning för tillfällig vård av barn på sätt som föreslagits i motionen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1103 yrkande 1 i nu behandlad del.

I motion 1103 av Jan-Erik Wikström m. fl. tas också upp frågan om ersättning när "hemmapappor" inkallas till krigsförbandsövning. Motionärerna anför att ersättning enligt familjebidragsbestämmelserna utgår med 40 kr. per dag, vilket inte täcker kostnaderna för barnomsorgen och än mindre inkomstbortfallet för de kvinnor som tvingas ta tjänstledigt för att vårda sina barn. De begär därför i yrkande 1, i nu behandlad del, förslag från regeringen om att föräldrapenning för tillfällig vård av barn bör utgå i dessa fall. Även Ivar Virgin tar i motion 2217 upp frågan om ersättningsreglerna vid repetitionstjänstgöring. Motionären anför att vid repetitionstjänstgöring framträder skillnaden starkt mellan de familjer där kvinnan vårdar barnen i hemmet och de familjer där mannen gör det, vilket är otillfredsställande ur jämställdhetssynpunkt. I motionen begärs därför förslag till åtgärder i syfte att tillerkänna kvinnan föräldrapenning för tillfällig vård av barn under mannens repetitionstjänstgöring.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden med samma syfte som de nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1980/81:20 anförde utskottet att frågan om ekonomisk ersättning vid fullgörande av militärtjänst borde lösas inom ramen för familjebidragsbestämmelserna och inte inom föräldraförsäkringen. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker följaktligen bifall till motionerna 1103 yrkande 1 i nu behandlad del och 2217.

Jan-Erik Wikström m. fl. framhåller i motion 1103 att föräldraförsäkringens regler medför att förälder med hemarbetande make bara får ersättning motsvarande garantinivån med 37 kr. per dag vid vård av sjukt barn. De begär i yrkande 1, såvitt nu är i fråga, en ändring i detta avseende i syfte att ge föräldern ersättning motsvarande sjukpenningens storlek.

Motionen bygger uppenbarligen på en missuppfattning av gällande bestämmelser. Föräldrapenning vid tillfällig vård av barn utgår alltid med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning oberoende av den andre makens sjukpenninggrundande inkomst. En annan sak är att en förutsättning för att föräldrapenning vid vård av sjukt barn över huvud taget skall utgå är att en förälder behövt avstå från förvärvsarbete för att vårda barnet. Utskottet finner att någon riksdagens åtgärd med anledning av motion 1103 yrkande 1 i denna del inte är påkallad.

Grethe Lundblad m. fl. tar i motion 1602 upp vissa problem när det gäller ersättning till skiftarbetare och andra med oregelbunden arbetstid för tillfällig vård av barn. I motionen ges ett par exempel härpå, varav det ena tar upp frågan om nattarbetande förälders rätt till dygnsvila. Det andra exemplet berör en förälder med oregelbunden arbetstid som innebär längre sammanhängande arbetspass och som nekas ersättning för fridagar trots att arbetsgi-

varen gör löneavdrag för hela perioden. Motionärerna begär ett uttalande av riksdagen om att skiftarbetare och andra med oregelbunden arbetstid, som för ett och samma försäkringsfall med föräldrapenning mister lön för mer än tio dagar, bör få föräldrapenning för hela den tid barnet varit i behov av vård.

Två motioner behandlar frågan om deltidsarbetandes förmåner inom föräldraförsäkringen. Elvy Nilsson och Margot Wallström framhåller i motion 1604 att deltidsarbetande som arbetar några timmar varje dag får full ersättning för vård av sjukt barn medan deltidsarbetande som arbetar exempelvis varannan dag får föräldrapenning endast för de dagar som föräldern skulle ha arbetat. Eftersom ersättningen från försäkringskassan utgår efter den genomsnittliga inkomsten utslagen per år får den varannandagsarbetande föräldern en ersättning per dag motsvarande hälften av en heltidsarbetandes och dessutom endast varannan dag. Motionärerna anser att denna orättvisa snarast bör rättas till och de begär en översyn av reglerna för deltidsarbetandes ersättning vid vård av sjukt barn i enlighet med det anförda. Denna översyn bör enligt motionärerna lämpligen göras av den familjeekonomiska beredningsgruppen som finns inom socialdepartementet. Även Sven Munke tar i motion 2232 upp orättvisorna för deltidsarbetande med s. k. koncentrerad deltid och han anser att en ändring i detta avseende är befogad. Motionären begär därför, såvitt nu är i fråga, förslag från regeringen om ändrad föräldrapenningberäkning för deltidsarbetande med koncentrerad halvtid.

Frågan om deltidsanställdas förmåner inom föräldraförsäkringen har tidigare prövats av riksdagen. Utskottet har därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1979/80:15 hänvisat till sjukpenningkommitténs uppdrag som bl. a. syftade till att komma till rätta med ojämna effekter inom sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen för deltidsarbetande. I senare betänkanden (SfU 1980/81:20 och 1981/82:9) har utskottet dessutom hänvisat till den då pågående översynen av föräldraförsäkringen. Sjukpenningkommittén har i sitt betänkande (SOU 1981:22) Sjukersättningsfrågor redovisat förslag till lösningar av problemen med ojämn kompensation för bl. a. vissa deltidsarbetande. Kommittén har dock begärt att dess förslag i detta hänseende skulle bli föremål för ytterligare översyn. Mot denna bakgrund och med anledning av en motion i frågan har utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1982/83:17 begärt en fortsatt utredning om kompensationsnivån inom sjuk- och föräldraförsäkringen för vissa deltids- och delårsanställda.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att motionerna 1604 och 2232 i nu behandlad del inte f. n. bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Såvitt gäller motion 1602 vill utskottet vad beträffar skiftarbetande förälders rätt till dygnsvila erinra om vad utskottet uttalade i denna fråga i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:9. Utskottet hänvisade till ett refererat avgörande av dåvarande försäkringsdomstolen (1975-04-22, dnr 1996/74) som hade fastslagit att en skiftarbetande förälder haft rätt att få sitt

behov av dygnsvila tillgodosett och att föräldern under sådana omständigheter ansetts sakna möjlighet att ge barnet erforderlig vård utan att själv avstå från förvärvsarbete. För tolkning av ifrågavarande lagbestämmelse vad gäller skiftarbetande föräldrar finns således vägledande uttalanden och utskottet ansåg inte någon lagändring erforderlig. De i motion 1602 i övrigt upptagna frågorna ingår enligt utskottets mening i den av riksdagen ovannämnda begärda översynen. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att inte heller motion 1602 bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Medelsanvisningen

Regeringen har i propositionen föreslagit riksdagen att till Bidrag till föräldraförsäkringen anvisa ett förslagsanslag av 755 000 000 kr.

I motion 2210 av Thorbjörn Fälldin m. fl. begärs att riksdagen för att finansiera den i motionen begärda utbyggnaden av vårdnadsersättningen anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 600 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 1 355 000 000 kr.

Utskottet, som ovan avstyrkt förslaget om en utbyggd vårdnadsersättning, tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning till föräldraförsäkringen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *garantinivån inom föräldraförsäkringen*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del och 1983/84:2447 yrkande 1,
2. beträffande *förlängd tid för föräldrapenning i samband med barns födelse*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1359 yrkande 2c och 1983/84:1597,
3. beträffande *utbyggnad av föräldraförsäkringen*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del och yrkande 2,
4. beträffande *uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrarna*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:919,
5. beträffande *åldersgränsen vid föräldrapenning för tillfällig vård av barn*
   att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:536, 1983/84:622, 1983/84:1193, 1983/84:1194, 1983/84:1359 yrkande 2d, 1983/84:1573, 1983/84:1596 och 1983/84:2110 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. beträffande *faders rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn i samband med barns födelse*

att riksdagen avslår motion 1983/84:1103 yrkande 1,i motsvarande del,

7. beträffande *föräldrapenning under militärtjänst*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1103 yrkande 1 i motsvarande del och 1983/84:2217,
8. beträffande *ersättningsnivån vid föräldrapenning för tillfällig vård av barn*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1103 yrkande 1 i motsvarande del,
9. beträffande *föräldrapenning till skiftarbetande och deltidsarbetande*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1602, 1983/84:1604 och 1983/84:2232 i motsvarande del,
10. att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:100 bil. 7, litt. C 2 och med avslag på motion 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 755 000 000 kr.

Stockholm den 13 mars 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Siri Häggmark (m), Karin Israelsson (c), Margó Ingvardsson (vpk), Gunhild Bolander (c), Margareta Hemmingsson (s) och Rune Backlund (c).

Reservationer

1. Garantinivån inom föräldraförsäkringen (mom. 1)

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind, Gullan Lindblad och Siri Häggmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Såsom inledningsvis nämnts har garantinivån inom föräldraförsäkringen varit oförändrad alltsedan den 1 juli 1980. Garantibeloppet har således inte följt löneutvecklingen utan dess reella värde har sjunkit kraftigt. Detta har medfört att småbarnsföräldrar som uppbär föräldrapenning med belopp motsvarande garantinivån fått ett allt svagare försäkringsskydd. Om ingen uppräkning görs kommer garantibeloppet, såsom framhållits i motion 2447, att vid 1984 års slut ha urholkats med 40 % av sitt värde sedan det senast

fastställdes, vilket skulle innebära att allt fler småbarnsföräldrar får svårigheter att själva ta hand om sina barn under deras första levnadsår. Mot bakgrund härav anser utskottet att det finns anledning att redan nu besluta om en uppräkning av garantibeloppet. Med hänsyn till att den i motion 2447 föreslagna uppräkningen med 18 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1984 kan finansieras inom ramen för de besparingar inom socialförsäkringsområdet som föreslagits i motion 1983/84:2222 och således inte medför några höjda kostnader för försäkringen tillstyrker utskottet bifall till motion 2447 yrkande 1.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *garantinivån inom föräldraförsäkringen*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2447 yrkande 1 och med avslag på motion 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del antar följande såsom Reservanternas förslag betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 och 14 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
4 kap.	
4 §	
Hel föräldrapenning enligt 2 § utgår med *trettiosju* kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst tvåhundrasjuttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenning med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.	Hel föräldrapenning enligt 2 § utgår med *femtiofem* kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst tvåhundrasjuttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenning med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.

Om föräldrarna har barnet gemensamt i sin vård, utgår föräldrapenning över garantinivån till fadern endast under förutsättning att även modern är eller enligt vad förut sagts bort vara försäkrad för sjukpenning som överstiger garantinivån. Undantag från vad nu sagts får medges när det visas att modern till följd av sjukdom eller av andra särskilda skäl inte kan anses ha möjlighet att vårda barnet.

14 §

Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när	Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när
a) föräldern inte förvärvsarbetar, med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §, dock lägst *trettiosju* kronor (garantinivå),	a) förälder inte förvärvsarbetar, med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §, dock lägst *femtiofem* kronor (garantinivå),
b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),	b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),
c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).	c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

2. Garantinivån inom föräldraförsäkringen (mom. 1)

Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till att garantibeloppet inom föräldraförsäkringen varit oförändrat sedan den 1 juli 1980 anser utskottet att det redan nu finns skäl att besluta om en uppräkning av beloppet för att därigenom stödja barnfamiljerna. Utskottet vill dock främst stödja barnfamiljerna genom en fortsatt utbyggnad av vårdnadsersättningen. Mot bakgrund härav och i nuvarande samhällsekonomiska läge anser sig utskottet inte f. n. berett att förorda större uppräkning av garantibeloppet än som föreslagits i motion 2110. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 2447 yrkande 1 och tillstyrker motion 2110 yrkande 1 i nu behandlad del.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *garantinivån inom föräldraförsäkringen*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del och med avslag på motion 1983/84:2447 yrkande 1 antar följande såsom Reservanternas förslag betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 och 14 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
4 kap.	
4 §	
Hel föräldrapenning enligt 2 § utgår med *trettiosju* kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst tvåhundrasjuttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenning med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.	Hel föräldrapenning enligt 2 § utgår med *fyrtio* kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst tvåhundrasjuttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samtliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenning med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §.
Om föräldrarna har barnet gemensamt i sin vård, utgår föräldrapenning över garantinivån till fadern endast under förutsättning att även modern är eller enligt vad förut sagts bort vara försäkrad för sjukpenning som överstiger garantinivån. Undantag från vad nu sagts får medges när det visas att modern till följd av sjukdom eller av andra särskilda skäl inte kan anses ha möjlighet att vårda barnet.	
14 §	
Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när	Under sådan tid som anges i 13 § första stycket utgår särskild föräldrapenning för dag, när
a) föräldern inte förvärvsarbetar, med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §, dock lägst *trettiosju* kronor (garantinivå),	a) förälder inte förvärvsarbetar, med ett belopp som motsvarar förälderns sjukpenning enligt 3 kap. 4 §, dock lägst *fyrtio* kronor (garantinivå),
b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),	b) förälder förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar hälften av det belopp som anges under a),
c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).	c) förälder förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid, med ett belopp som motsvarar en fjärdedel av det belopp som anges under a).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

3. Förlängd tid för föräldrapenning i samband med barns födelse (mom. 2)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "och 1597." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att föräldrapenning kan utgå under längre tid när barn föds för tidigt eller med svåra handikapp som medför att modern måste stanna kvar med barnet på sjukhus under onormal tid. I den mån föräldrapenning för tillfällig vård av barn inte är tillräcklig för att avhjälpa nämnda situation anser utskottet att antalet dagar för föräldrapenning i samband med barns födelse bör kunna utsträckas i erforderlig omfattning. En större flexibilitet är således enligt utskottets uppfattning önskvärd och regeringen bör därför framlägga förslag i enlighet med vad som begärts i motion 1359 yrkande 2 c. Härigenom får även motion 1597 anses tillgodosedd.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *förlängd tid för föräldrapenning i samband med barns födelse*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1359 yrkande 2 c och med anledning av motion 1983/84:1597 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Utbyggnad av föräldraförsäkringen (mom. 3)

Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 2". bort ha följande lydelse:

Motionens förslag om en utbyggd vårdnadsersättning är ett led i en heltäckande familjepolitik och syftar såväl till att ge småbarnsföräldrar som vill förkorta sin arbetstid ekonomisk möjlighet att utnyttja den rätten som till att ge ekonomisk ersättning till föräldrar som på hel- eller deltid vårdar sina barn. Den nu föreslagna utbyggnaden med sex månader är enligt motionärerna en första etapp för att ersättning skall kunna utgå till dess barnet nått 18 månaders ålder, och i en fortsatt etappvis utbyggnad bör vårdnadsersättning utgå till dess barnet fyllt tre år. Enligt utskottets mening innebär förslaget en ökad valfrihet för småbarnsföräldrar som önskar att helt eller delvis vårda egna barn i hemmet. Regeringen bör därför framlägga förslag om en utbyggnad av vårdnadsersättningen med sex månader i enlighet med vad som föreslagits i motion 2210 yrkande 1 i så god tid att förslaget kan träda i kraft den 1 januari 1985. Vidare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att en fortsatt utbyggnad av vårdnadsersättningen bör ske på sätt som föreslagits i motion 2110.

dels att utskottet under moment 3 bort hemställa

3. beträffande *utbyggnad av föräldraförsäkringen*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del och yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrarna (mom. 4)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "till motionen." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att föräldraledigheten utnyttjas av båda föräldrarna. För att uppnå detta syfte anser utskottet att någon form av obligatorisk uppdelning är erforderlig. En sådan uppdelning skulle också enligt utskottets uppfattning utgöra ett stöd gentemot arbetsgivaren för fäder som vill ta ut föräldraledighet. Utskottet anser vidare att en uppdelning på sätt som föreslagits i motion 919 med endast en månads obligatorisk uppdelning inte i någon nämnvärd omfattning begränsar de enskilda föräldrarnas möjligheter att själva fördela föräldraledigheten på mest ändamålsenligt sätt. Regeringen bör därför framlägga förslag om en obligatorisk uppdelning av ersättningstiden i enlighet med vad som begärts i motion 919.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrarna*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:919 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Medelsanvisningen (mom. 10)

Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet som" och slutar med "till föräldraförsäkringen." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar inledningsvis att det i motion 2110 yrkande 1 anvisade förhöjda anslaget för utbyggnad av vårdnadsersättningen rätteligen skall vara 300 milj. kr. eftersom det avser endast halva budgetåret.

Utskottet, som ovan tillstyrkt förslaget om en utbyggd vårdnadsersättning, tillstyrker följaktligen att till Bidrag till föräldraförsäkringen anvisas ett i förhållande till regeringens förslag med 300 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 1 055 000 000 kr.

dels att utskottet under moment 10 bort hemställa

10. att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2110 yrkande 1 i motsvarande del och med anledning av proposition 1983/84:100,

bil. 7, litt. C 2 till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 055 000 000 kr.